

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Galeoti Martii Narniensis De Homine Libri Dvo

Galeottus <Martius>

Basileae, 1517

De Morbis Corporis

urn:nbn:de:hbz:466:1-31834

uero durū. Plancū igit̄ dicunt, quia ut planca, planis est pedibus. & qui tales habēt pedes alio uocabulo dicunt̄ Ploti. Vnde poeta dictus est primo Plotus, ppter huiusmodi pedes, deinde Plautus. O em̄ & au, inuicē sibi cedunt, ut Claudius clodius. Et soleas dimidiatas, quibus utebant̄ in uenando semiplotia appellabant, ut ait Festus. Et ob hanc similitudinem plauti dicunt̄ canes, quorum aures languidæ sunt ac flaccidæ. Aut quia latius patēt, ut ait Festus, aut quia planæ sunt, ut planca. Quapropter non absōnū uidet̄ q̄ de seipso Plautus dicit, Plautū offero cum latranti nomine. Sextos, Quintos, Decimos, prænomena, numerus non minus indicat, q̄ Hortensia ab hortis Hortensios. De his satis, nō em̄ omnia perscrutari decreui. Hæc autē posui ne homines putent propria nomina cōmunē habere quantitatem, cum aliquando ipsa deriuatio nominibus tribuat quantitatem.

Ploti.
Plotus.
Plautus.

Semiplo-
tia.
Plauti ca-
nes.

DE MORBIS CORPORIS

His igit̄ expeditis, ad morbos transeam⁹, qui totū infestant corpus, hoc est, totā corporaturā, sic em̄ uocat̄ habitus & status ipsius corporis. Vitruui⁹ Architecturæ sexto. Sed ex cælo rosçidus aer in corpora fundens humorē, efficit ampliores corporaturas, uocisq; sonitus grauiores. De huius ergo morbis sparsim dicem⁹. Horū duplex est ratio. nā quidā partē duntaxat, quidā uero totā corporaturā afficiūt, sed nō omnes referre in animo est, q̄s autē dicem⁹, sunt, Carbunculus, Furunculus, Clau⁹, Pan⁹, & panicula, Elephantiasis, Lichena, Impetilētigo, Verruca, Neuus, Alopecia, Aqua intercus, Morb⁹ regi⁹, Morb⁹ arcuat⁹,

Corpora
tura.

m 2 Resolutio

Resolutio neruorum, Lepra, Phanaticus error, Phagedine,
 Vari, Hictericus, Cancer, Sacer ignis, Hemitriteus, & alij plu-
 res. Sed nunc de his, Carbunculus est quædam suppuratio
 sic appellata ob similitudinem carbonis, Carbo autem dicitur
 ignitus & extinctus. Plinius decimo octauo naturalis hi-
 storix, Et cum cinis in foco cõrescit, & cum carbo uehemen-
 ter perlucet, de ignito intellexit. Persius,
 Illa prius creta, mox hæc carbone notasti.
 Pro nigro & extincto. Morbus igitur utraq; ratione dicitur,
 ardore em̄ habet & nigredinẽ. ideo græce anthrax appellat,
 id est, carbo. Propter hanc igitur rationẽ carbunculus mor-
 bus dicitur, & utramq; gerit significacionẽ. nam p̄ ignito car-
 bunculo in Cicerone legim⁹, Prometheus, qui carbunculos
 mortalib⁹ corrogaret, carbunculos p̄ ignitis, & non modo
 animalia, sed fata quoq; & arbores infestat, Pli. xvij. Pleriq;
 dixerẽ rorem inustum sole acri frugib⁹ rubiginis causam ef-
 se, & carbunculi in uitib⁹. Sumit̄ aliqñ p̄ terra, ubi tessellæ
 lapideæ & nigræ reperiunt̄. Rutilius Palladius, In ianuario
 mense Carbunculus nisi stercoret̄, macras uineas reddit. Pli-
 nius sedecimo naturalis historix, Maximeq; sabulũ humi-
 dum aut carbunculũ, aut tophaceam formã. Alias p̄ lapide
 preciosũ. Idem trigesimo septimo, Principatum habent car-
 bunculi a similitudine ignium appellati, cum ipsi non sen-
 tiant ignes, & ob id a quibusdã apyrastæ nominati. Furun-
 culus a fure diminutio est. Is em̄ morbus extrema quædam
 occupat, ibiq; quasi furtim nascitur. Idem uigesimo, Ly-
 cus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Pa-
 nos furunculos incipientes, duritias omnes, uel cocto, uel
 crudo illini utiliter putant. Clauus furunculi species, sed per-
 petuus

Carbūcu-
lus.

Anthrax

Apyra-
stæ.

Furūcu-
lus.

Clauus.

petuus fere. nam hic quoq; extremitates aggreditur. sic ap-
pellatus, quia ita pungit, ut quasi clauus ferreus infixus ui-
deatur, nam caro durefcit in callum, semper fere pungentē.

Et hic uidetur poetarum hostis, nam ætate nostra IANVM
Episcopum Quinq; ecclesiarum, uirum summæ doctrinæ,
rebus gestis clarum, ac poetam illustrem, qui nuper elegan-
tissimo stilo Panegyricum de uita Guarini Veronensis He-

Ian^o Pā-
nonius,
clauo la-
borauit.

roico carmine cecinit, maxime infestat, in digito enim pedis
locatus non patitur tactum calcei. Et Sylius Italicus huius
quoq; causa a uita recessit. De q; Pli. iunior in. iij. epi. Modo
nunciatus est Sylius Italicus in Neapolitano suo inedia fi-

Syli^o Ita-
licus Cla-
uo perijt

nisse uitam, causa mortis, ualefudo, erat illi natus insana-
bilis clauus, cuius tædio ad mortem irreuocabili constantia
decucurrit. Plinius decimonono, Clauis pedum illini, item
lienis & temporum doloribus. Panus, cuius diminutiuum

Panus.
Panicula:

paniculam dicit Priscianus, est tumor in inguinibus maxi-
me, sed alia quoq; membra infestat. Dicitur autem panus a
formæ similitudine, ut ait Nonius. Plinius Parotidas panos
sanat. Sed Parotis nuncupat tumor iuxta aures remanens

Parotis.

plerumq; ex febre. hic autem adiectiuum est. Elephantiasis
ab elephanto dicta propter similitudinem cutis, cuius me-
minit Plinius uigefimosexto naturalis historiæ, Elephantia

Elephan-
tialis.

facie per totū corpus maculosum uarijs coloribus, inæquali
cute, alibi crassa, alibi tenui, alibi dura, alibi ceu scabie aspe-
ra, ad postremum nigrescens, & ad ossa carnem apprimens,
in tumescētibus digitis in manibus & pedibus. Sed corpus,
ut ait Cornelius tertio libro in elephantiasi emacrescit. Hui^o

tædio uidet interijisse Festū, de q; Martialis primo Epigram.

m 3. Indignas.

Indignas premeret pestis cum tabida fauces.

Inq; ipsos uultus serperet atra lues.

Siccis ipse genis flentes hortatus amicos

Decreuit stygios Festus adire lacus.

- Lichena.** Lichena, quã latini mentagram appellant, quoniã a mento
Mētagra incipit, est morbus faciem, collum, pectus, manusq; fœdo
 quodam furfure occupans. Hanc quidam iuniores falso pu-
Impeti- tauerūt esse impetiginē. Nam Impetigo est quædã cutis fœ-
go. datio serpens cum pruritu, quapropter quidã minus idonei
Serpigo. serpiginē nuncuparūt. & quia uolare, id est, celeriter crescere
 uidet, uolaticã scabiem uulgo appellāt. sed impetigo ab im-
Volatica petu nomen sumpsit, subito enim uenit, Q. Serenus,
scabies. Si uero uitium est quod ducit ab impetu nomen
 Hoc matutina poteris prohibere salua.
- Lētigo.** Lentigo a lente legumēto dicit, est enim macula subrufa, &
 interdum nigra, faciem corpusq; occupans. Plinius uigesi-
 mo, cū de atriplice loquit, Nec nisi mutata sæpius aqua co-
 quendum, stomacho cōtrariū esse, lentigines & papulas gi-
 gnere. Idem in eodem, cum sæuo uitulino uel melle, sugilla-
 tis illinitur, cum melle & uua passa, & aceto lentigini nigrae,
Alopæ- Alopæcia per se nota. Est enim depilatio ad similitudinem
cia. uulpis, unde & ipse morbus dicitur. ἀλώπηξ enim uulpes
 & ἀλώπηξ.
Verruca. græce dicitur. Verruca est caruncula nascens sine pruritu, &
Fabius in corpore eminens, & eius sanguis alias quoq; facit suo con-
 cognomi tactu, & Fabius Maximus cognominatus Verruca, quoniã
 nat⁹ Ver/ hoc erat malo turpatus. Vnde, Q. Serenus,
ruca. Interdum existit turpi Verruca papilla.
 Hinc quondam Fabio uerum cognomen adhæsit
 Qui solus patriæ cunctando restituit rem.

Aetruca

A uerruca uerrucosus, uerrucis quasi tuberculis plen⁹. Perfi. Verruco'
Sunt quos Pacuius & uerrucosa moratur sus.

Antiopa.

Et antiqui locum æditum Verrucam uocauerunt. Neuus est Neuus
caruncula etiam eminens paululum, in quo sæpe sunt pili.
& naturalis est, nam cum homine nascitur, & plerumq; sub/
crescit. nec indiget medicamēto, nec reuera morbus est. Ho/
ratius primo Sermonum,

Egregio insperatos rependas corpore neuos.

Aquam inter cutem, siue subter cutem latine dicunt, græce Aqua in/
uero Hydropem. Horatius in carmine Lyrico, ter cutem
Crescit indulgens sibi dirus hydrops. Hydrops

Nec sitim pellit nisi causa morbi

Fugerit uenis & aquosus albo

Corpore langor.

Hunc morbum aliquādo expulsū narrat Plinius septimo
naturalis historię. Sic Iulium Viatorem equitem Romanū
e Vocontiorū gente foederata, in pupillaribus annis, aqua
subter cutem fusæ morbo, prohibitum humore a medicis,
naturam fecisse consuetudine, atque senecta caruisse potu.

Sed hydropis tres species a medicis, & a Plinio, & Cornelio
ponuntur. Ascites ex humore. Tympanites, quia corpus ut
tympanum. Hypofarca cum caro subcrescit corpusq; tume/
facit. Sed hydropicum Cato, ut ait Festus, ueterosum ap/
pellauit, in sermone ubi dicit, Veterosus q̄ plurimū bibit.

Et ad hunc sensum loquitur Horatius,

Fuñesto nolis corpus arcere uetero.

Sed alij & maxime Vergilius Veternū, aggrauantē somnū
appellant, ut est in Georgicis,

Nec

Ascites.
Tympanites.
Hypofarca.
Veterosus.
Vetern⁹.

Nec torpere graui passus sua regna ueterno.
 Et hinc Vternosos somno graui oppressos nuncupamus,
 quod non sine ratione est. Nam humor & hydropem facit
 & somniculosum. Et huius rei non ignarus poeta dixit.

Et iam nox humida caelo

Præcipitat, suadentq; cadentia sydera somnos.

Somnus
 nocet ner-
 uis.

Dormitio est inimica neruis, qui cum de natura sui, sint sicci,
 facile nimia humiditate læduntur. Vnde fit ut somniculosi,
 & ebrii, uix possint pedibus cōsistere, neruis, tanq; corporis
 catenis, nimia humiditate solutis. Vternosum ergo Cato
 hydropicum nominando, ad causam respexit communem,
 humiditas em̄ utrunq; uitiat. Hinc illi sales Publii Syri, qui
 de hydropico in sole iacente dixit, Aquam calefacit. Sed re-
 gium morbum de quo Horatius in arte poetica,
 Aut mala quem scabies, aut morbus regius urget.

Regius
 morbus.
 Arcuat⁹

Antiqui arcuatam quoq; a colore arcus caelestis dicunt. De
 quo arcu poeta inquit,

Mille trahit uarios aduerso sole colores.

Sed quare regium dixerit, audiatur Cornelius Celsus in ter-
 tio libro, cum de regio siue arcuato est sermo, Color autem
 eum morbum detegit maxime oculorum, in quibus quod
 album esse debet, fit luteum, soletq; accedere sitis & dolor
 capitis, & frequēs singultus, & præcordiorū dextra parte du-
 rities. Idem in eodem, Per omne uero tempus utendum est
 exercitatione, frictione, si hyems est balneo, si æstas frigidis
 natationibus. lecto etiam & conclaue cultiore, clauso loco,
 uti ludis, lasciuia, per quæ mens exhilaret, ob quæ morbus
 Regius dictus uidet. Arcuatus igitur a colore, Regius uero
 ppter curam qua indiget, dictus est, ut, ex sermone Cornelij
 deprendimus.

deprendimus. Est & resolutio neruorum, quam Græci Paralytim uocant. de hac Tertullianus in apologetico, cum de CHRISTO loquitur, Cū ille uerbo dæmonia excuteret, leprofos mundaret, paralyticos restringeret, mortuos deniq; uerbo redderet uitæ. Restrictus ergo resolutio cōtrarius est. Lepra duplex est, & illa quæ nō nisi auxilio diuino curatur, omnibus fere nota, quam malā scabiem Horatius in Arte Poetica nominauit.

Resolutio neruorum.
Paralytis Restrictus

Lepa.
Mala scabies.

Aut mala quem scabies, aut morbus regius urget, & alia quæ minus lædit & curabilis est. Plinius xxiiij. lachryma uitium, ueluti gemma, lepras & lichenas, & psoras nitro ante præparatas, sanat, Phanaticus autem is appellatur, cui multæ uanæ apparitiones sunt. & hi imaginibus quibusdā non mente fallūtur. quales insanientem Aiācem uel Horrestem percepisse Poetæ ferunt. sapiebant quidem sed oculis obuersabantur falsæ imagines & uanæ apparitiones. ideo hunc morbum Errorem uocauit Horatius in Arte Poetica. Aut Phanaticus error & iracunda Diana.

Phanaticus.

Error.

De his igitur ita uexatis sic loquitur Cornelius Celsus tertio, Si imagines fallunt, ante omnia uidendum est, tristes an hilares sint, in tristitia nigrum ueratrū, deiectionis causa, in hilaritate album ad uomitum excitandum dari debet. Phagedinas medici uocant quædam ulcera quæ ita carnem corrodunt, ut comedere uideantur. φαγειν enim græce comedere est. Plinius uicesimo naturalis historiae, Ulcera quæ phagedinas uocant, folia & radix recens cum melle sanant. Varii dicuntur a quibusdam iunioribus uarioli, sunt pustulæ cū febre nascentes pueros maxime infestantes, licet & grandes natu plerunq; occupēt. Plinius xxiiij. naturalis historiae. Cō-

Phagedinas.

Varl.
Varioli.

n tra ser

tra serpentium ictus trita dragmis duabus bibitur. vitia cutis in facie, uarosque & lentigines, & squillata emendat & cicatrices. Ictericus, morbus, & homo morbosus dicitur a colore. Est enim icteris graece latine ficedula avis, quae est crocei coloris. quidam putauerunt Icteritiam esse arcuatum morbum quod non omnino uerum est, nam recte dici potest esse arcuati speciem, propter colorem, cum causa & cura huius sint longe diuersa. hic enim morbus periculosus est, praesertim si per septem dies febre antecedit. Unde Hippocrates in Aphorismis. icteritia quae in febribus acutis ante septem dies apparuerit, timorem portendit. quae post septimum, salutem. nam ita in eodem libro Hippocrates. Quibuscumque in febribus septima, aut nona, aut decima, aut quartadecima, icteritia superuenerit, bonum, si non dextrum hypocondrium durum fiat. si uero non, non bonum. Causa autem huius morbi est ictus morsusue uenenosorum animalium potio ueneni. Consuetudo cibi, potusue calidi, sanguinem incendens, biliosumque facientis. In febribus igitur acutis morbus iste salutem nunciat, nisi uenerit ante septimum diem. Nam si ante septimum uenit, apparitio sui, non est ex naturali actione, sed potius ex morbi acumine & uehementia. Unde fit ut huius morbi salus, aut desperatio non nisi a perito medico iudicetur & ideo Iuuenalis,

Consulit ictericae lento de funere matris,
non enim quiuis obseruauit numerum dierum, nam ante septimam perniciosum dicunt, post uero salutiferum, nam, ut diximus, si septima, nona, aut quartadecima superuenerit morbus iste, bonum est. Cancer dicitur a similitudine animalis, multas enim radices agit, de quo Ouidius,
Vtque malum late solet immedicabile cancer.

Serpere

Serpere & illæfas uitiatas addere partes.

Et Hippocrates in Aphorismis, Quibuscunq; cancri absco-
diti fiunt, non curare melius est. Curati enim citius pereunt,
nō curati longo tempore proficiunt. Huius species est Can-
crena, quæ, ut ait Plinius, sanari potest. nam & carcinoma, a
cancro etiam deriuatur, qui græce carcinus dicitur, Luca-
nus decimo nono,

Cancre/
na.
Carcino-
ma.

Et idem q; carcinus ardens,

Humidus Aegoceros.

Est autem carcinoma uomica, plures habens cauernas sani-
em eiectantes, Plinius uicesimo naturalis historiae, Aqua
quoq; eius decocta neruos articulosq; mire iuuari si foueā-
tur ulcera & recentia & uetera carcinomata, quæ nullis alijs
medicamentis sanari possunt. Sed q; Suetonius in libro se-
cūdo de duodecim Cæsaribus scribit, Agrippam nepotem,
& duas Iulias hoc est filiam & neptem, non aliter ab Augu-
sto appellatos quā tres uomicas, ac tria carcinomata sua, a
quadam similitudine huius foedi, & incurabilis morbi di-
ctum cognoscimus. Sacer ignis sunt pustulæ ad similitudi-
nem uarorum celeriter corpus corripientes. dicitur autem
ignis, quia corrodit & consumit. & sacer quia execrabilis,
Vergilius,

Augusto
in quem
seniū ne-
poti & ne-
potes,
tres uo-
micas &
tria carci-
nomata
dixerit.
Sacer
ignis.

Auri sacra fames.

L. Columella octauo, est & insanabilis sacer ignis, quam pu-
stulam uocant pastores. ea nisi conspicitur intra primam
pecudem, quæ tali morbo correpta est, uniuersum gre-
gen? contagione prosternit. siquidem nec medicamen-
torum, nec ferri remedia patitur. nam pene ad omnem ta-
ctum excādescit. Idem in eodē, ut uiuam pecudē quæ fuerit

n 2 pustulosa.

puftulofa, refupinam obruamus. Plinius xxiiij. fiftit reuma-
tismis earum partium, & mulierū mēfes. panos difcutit nō
dum exulceratos, & anginas & facros ignes cum cera. Ver-
gilius tertio Georgicon.

Verum etiam inuifos liquis tentarat amictus,
Ardentes papulæ atq; immundus olentia fador
Membra fequebatur, nec longo deinde moranti,
Tempore, contactos artus facer ignis edebat.

Hemitri-
taus.

Hemitritæus est species tertianæ sic dictus, quia tertio die re-
uertitur. Sed ex quadraginta & octo horis, quæ duos dies
integros faciūt, fere triginta & sex occupat, per accessionem.
interdum uero uel minus uel plus. nec ex tota remiffiōe de-
fiftit, ut ait Cornelius, quiefcit ergo æger duodecim fere ho-
ris quod est dimidium diei, unde hemitritæum dictum pu-
tāt. Quidam uero iuniores hemitritæū ex duabus febribus
compositū putant, quod si ita est, duæ quidē accessiones ue-
hemētes, & illa quæ die quietis accidit, remiffior, faciūt hoc
nomen, ut tertia illa, inter tres fit fere accessio dimidiata, uel
in medio posita, de hoc Martialis.

Vri Tongilius omnia dicitur hemitriteo.

Sed inter omnes febres, Hemitritæus quoq; grauis & peri-
culosus est. Nam tertio die reuertitur, & parum quietis ha-
bet, quandoquidē ex illis diebus quos accessiones occupant
non nisi duodecim horarū spatiū datur quieti, & in hoc fen-
fu apud antiquos capitur, nam in illa duplicis febris signifi-
catione, non memini me legiffe apud idoneos. Hæc autem
morborum genera attigimus quæ sparsim omne corpus in-
festant, nō enim sunt morbi alicuius membri peculiare, sed
promiscue omibus membris accidentes. De quibus cū satis
dixerimus.

DE HOMINE EXTERIORI LIBER PRIMVS. 51
dixerimus, spatium & magnitudo libri admonet, ut perfectio exteriori homine, ad interiori ueniamus. ubi permulta cognita digna noscentur, sed relatu turpia in quibus ueniam peteremus (non enim quæ natura celauit sine rubore propalari posse uidentur.) nisi ecclesia nos moneret, urgente synceritate historiae, posse quoque dictu obscena, & relatu scæda, etiam in medium hominum afferri. nam ipsa quoque decantat. Omne masculinum aperiens uuluam, & in medio templo, inter sacrificandum in conspectu uirginum & matronarum, in cœtu sanctissimorum hominum, & præputium, & alia quoque quæ dictu turpia iudicantur, dicere non erubescit, nam quid afferamus illa, quæ in Canticis Canticorum, Christianorum sanctitas semper dicere sine ullo honestatis uelamento non ueretur. ex quibus illud est, Laua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. & illud quoque, Dilectus meus mihi misit manum suam per foramen, & uenter meus intremuit ad tactum eius. & alia plura. Ex quibus audatiam sumpsimus, omnia etiam in conspectu grauissimorum hominum, qualiacumque fuerint, quæ ad hominem spectant, latine hoc est, sine aliquo uelamento scribere, sicut in superioribus fecimus.

GALEOTTI MARTII NARNIENSIS,
LIBRI PRIMI, DE HOMINE EXTE
RIORI, FINIS.